అంతమైన రాచరికం.. ఆరంభమైన రిపబ్లిక్

ప్రపంచంలోని ఏకైక హిందూరాజ్యం నేపాల్.. 240 ఏళ్ల చరిత్ర గలిగిన తన రాచరిక వ్యవస్థను రద్దు చేసుకొని..మే 28, 2008న రిప్లబిక్‌గా అవతరించింది. చరిత్రాత్మక ఓటింగులో రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభ రాచరికాన్ని రద్దు చేసింది. రాజు జ్ఞానేంద్రకు రాజభవనాన్ని విడిచి వెళ్లటానికి 15 రోజుల గడువు విధించింది. 601 మంది సభ్యులున్న రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభలో.. నలుగురు మాత్రమే ఈ నిర్ణయాన్ని వ్యతిరేకించారు!

రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభ నేపాల్‌ను సర్వసత్తాక సామ్యవాద ప్రజాస్వామ్య గణతంత్ర రాజ్యంగా ప్రకటించింది. అంతేగాక ప్రతి ఏటా మే 29న రిపబ్లిక్ డే జరుపుకోవాలని నిర్ణయిస్తూ... రాజభవనాన్ని మ్యూజియంగా మార్చే ప్రతిపాదననూ ఆమోదించింది. రాజు జ్ఞానేంద్ర, ఆయన కుటుంబసభ్యులు ఎటువంటి ప్రత్యేక సౌకర్యాలు లేకుండా సాధారణ పౌరులుగానే జీవితాన్ని గడపాలని కూడా సభ నిర్దేశించింది. రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభ రెండున్నర ఏళ్లలో కొత్త రాజ్యాంగాన్ని తయారు చేస్తుంది. రాచరిక వ్యవస్థ రద్దుతో ఈ రెండున్నర ఏళ్లు నేపాల్‌లో కొత్త పరిపాలన అనివార్యమైంది. మావోయిస్టులు పదేళ్ల (1996– 2006) సాయుధ పోరాటం తరువాత.. 2006లో జరిగిన శాంతి ఒప్పందం ద్వారా ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో భాగస్వాములయ్యారు.

భావితరాలకు పాఠం:

2008 ఏప్రిల్‌లో జరిగిన రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభ ఎన్నికలలో అతిపెద్ద పార్టీగా మావోయిస్టులు అవతరించారు. రక్తపాతాలు లేకుండా రాచరిక వ్యవస్థ రద్దు కావడం బహు అరుదు. ఇందులో నేపాల్ కూడా ఒకటి. రాచరిక వ్యవస్థను కాదని, ప్రజాస్వామ్య పరిపాలన కావాలని.. అదే సమయంలో ఏ పార్టీకి కూడా మెజారిటీ ఇవ్వకుండా.. అన్నీ పార్టీలు కలిసిమెలిసి దేశ పునర్నిర్మాణానికి పనిచేయాలంటూ.. నేపాల్ ప్రజలు ఇచ్చిన తీర్పు.. ప్రపంచంలోని అన్ని రాచరికాలకు, రాజకీయ పార్టీలకు మౌనంగా ఇచ్చిన సందేశం. ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ వేళ్ళూనుకొంటున్న సమయం(2005)లో.. మావోయిస్టులను అణచి వేయటంలో విఫలమయ్యారని, రాజు జ్ఞానేంద్ర పార్లమెంటును రద్దు చేశాడు. అన్నీతానై దేశాన్ని పాలించాలని అత్యవసర పరిస్థితి విధించాడు. రాజకీయ నేతలను గృహ నిర్బంధంలో ఉంచి తద్వారా రాజకీయపక్షాల, ప్రజల ఆగ్రహానికి గురయ్యాడు. ప్రస్తుతం అన్నీ కోల్పోయి సాధారణ పౌరుడిగా మారిన రాజు జ్ఞానేంద్ర ప్రస్థానం.. భావితరాలకు ఎన్నో పాఠాలు నేర్పిస్తుంది. రెండేళ్ల క్రితంవరకూ సాయుధ పోరాటం చేసిన మావోయిస్టులు.. అధికార పగ్గాన్ని చేపట్టడం, ఆయుధాలను, వదిలి సైనికులను జనజీవన స్రవంతిలోకి తీసుకురావడం.. నేపాల్‌కు కొత్త రాజ్యాంగాన్ని తయారు చేయడం.. ప్రధాన రాజకీయ పార్టీలన్నీ కలిసి దేశ పునర్నిర్మాణానికి పునరంకితం కావటం.. నేపాల్ ముందున్న ప్రధాన సవాళ్లు!

మావోయిస్టులు ఎవరు?

సాయుధ ప్రజా పోరాటం ద్వారా నేపాల్‌లో రాచరిక వ్యవస్థను కూలదోసి... రాజ్యాధికారాన్ని చేజిక్కించుకోవాలనే ఉద్దేశంతో.. 1994లో పుష్పకమల్ దహల్ అలియాస్ ప్రచండ.. కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆఫ్ నేపాల్ మావోయిస్టు ఏర్పాటు చేశారు. మావోయిస్టులు 1996లో తమకు పట్టు ఉన్న గ్రామీణ ప్రాంతాల నుంచి ప్రభుత్వంపై ప్రజాపోరాటాన్ని ప్రారంభించారు. నేపాల్‌లో మూడు జిల్లాల నుంచి ప్రారంభమైన వీరి పోరాటం క్రమంగా 68 జిల్లాలకు విస్తరించింది (మొత్తం 75 జిల్లాలు). చాపకింద నీరులా విస్తరిస్తున్న మావోయిస్టుల ప్రాబల్యాన్ని అడ్డుకోవడానికి.. నేపాల్ ప్రభుత్వం 2001లో దేశ పశ్చిమ ప్రాంతంలో సైనిక చర్యను ప్రారంభించింది. మావోయిస్టుల ప్రధాన లక్ష్యం రాచరికాన్ని రద్దు చేసి, సాయుధ పోరాటం ద్వారా కమ్యూనిస్టు రిపబ్లిక్‌ను ఏర్పాటు చేయడం. 2004లో మావోయిస్టులు ఖాట్మండును ముట్టడించడానికి ప్రయత్నించడంతో ఈ సమస్య పతాకస్థాయికి చేరింది. ఈ పోరాటంలో దాదాపు 5000 మంది సామాన్యులు బలయ్యారు. ప్రజాస్వామ్యం, ప్రగతి ఒకదానితో ఒకటి పొసగవని.. దేశంలో శాంతిభద్రతలు కాపాడటంలో, మావోయిస్టుల ప్రాబల్యాన్ని అడ్డుకోవటంలోనూ... ప్రధాన రాజకీయ పక్షాలు విఫలమయ్యాయని పేర్కొంటూ.. 2005లో రాజు జ్ఞానేంద్ర పార్లమెంటును రద్దు చేశాడు. పూర్తి అధికారాలతో దేశాధినేతగా ప్రకటించుకొని, అత్యవసర పరిస్థితి విధించాడు. దాంతో అప్పటివరకూ ఒకదానితో ఒకటి కలహించుకొన్న రాజకీయ పార్టీలు ఏకమై ప్రజాస్వామ్య పునరుద్ధరణ ప్రక్రియకు రాజు జ్ఞానేంద్రే ప్రధాన అడ్డంకని తీర్మానించాయి.

ప్రజాస్వామ్యానికి జ్ఞానేంద్ర అడ్డు:

రాజుకు వ్యతిరేకంగా చేస్తున్న పోరాటంలో రాజకీయ పక్షాలు, మావోయిస్టులు కూడా జతకలిశారు. వీరంతా కలిసి ప్రజాందోళనను తీవ్రతరం చేయటంతో.. రాజు 2006 ఏప్రిల్‌లో అత్యవసర పరిస్థితిని ఎత్తివేసి, గిరిజాప్రసాద్ కోయిరాలాను ప్రధానమంత్రిగా నియమించారు. మావోయిస్టులు కూడా ఏకపక్షంగా మూడు నెలలపాటు పోరాట విరమణ చేస్తూ ... దేశ రాజ్యాంగాన్ని తిరగరాయటానికి కొత్త రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభను ఎన్నుకోవాలని సూచించారు. ప్రధానమంత్రి కోయిరాలా కూడా యుద్ధవిరమణ ప్రకటిస్తూ... మావోయిస్టులను ఇకపై టెర్రరిస్టులులాగా చూడబోమని ప్రకటించారు. కోయిరాలా ప్రభుత్వానికి, ప్రచండ నాయకత్వంలోని మావోయిస్టులకు మధ్య జరిగిన చర్చలలో.. ఇరువర్గాల మధ్య శాంతి ఒప్పందం జరిగింది. ఈ ఒప్పందం ప్రకారం.. మావోయిస్టులు తమ ఆయుధాలను ఐక్యరాజ్యసమితి పరిశీలకులకు అప్పగించటానికి.. ప్రభుత్వంలో భాగస్వామ్యులు కావటానికి అంగీకరించాయి. రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభను కొత్తగా ఏర్పాటు చేయడానికి 2006 ఏప్రిల్‌లో ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ ఎన్నికల్లో 40 శాతం సీట్లు ప్రత్యక్ష ఎన్నికల ద్వారా.. 60 శాతం సీట్లు నైష్పత్తిక ప్రాతినిధ్యం ద్వారా.. రెండంచెలుగా జరిగాయి. ప్రత్యక్ష ఎన్నికల ద్వారా జరిగిన 224 సీట్లలో 119.. నైష్పత్తిక ప్రాతినిధ్యం ఆధారంగా రెండవ రౌండ్‌లో 33 శాతం సీట్లు గెలుచుకొని మావోయిస్టులు.. 601

మంది ప్రతినిధులున్న రాజ్యాంగ ప్రతినిధుల సభలో మొత్తం 1/3 సీట్లకు పైగా గెలుచుకొని అతిపెద్ద పార్టీగా అవతరించారు. తాము గెలవకపోతే తిరిగి సాయుధ పోరాటాన్ని కొనసాగిస్తామన్న మావోయిస్టు శ్రేణుల హెచ్చరిక.. ఇతర రాజకీయ పార్టీల (నేపాలీ కాంగ్రెస్ పార్టీ, యూనిఫైడ్ మార్క్సిస్టు లెనినిస్టు పార్టీ) అంతర్గత కలహాలు.. అవినీతి, తత్ఫలితంగా (1991లో నేపాల్ ప్రజాస్వామ్య దేశంగా మారిన తరువాత నుంచి) ఏర్పడ్డ రాజకీయ అస్థిరత్వం.. రాజు జ్ఞానేంద్ర 2005లో అత్యవసర పరిస్థితి విధించి, సర్వాధికారాలు చేజిక్కించుకొని.. తర్వాత జరిగిన ప్రజాందోళనకు తలొగ్గి, ప్రజాస్వామ్యాన్ని పునరుద్ధరించడంలో మావోయిస్టులు కీలక పాత్ర... వంటివి మావోయిస్టుల విజయానికి ప్రధాన కారణాలు.

గతం:

1768లో పృధ్వీ నారాయణ్ నేతృత్వంలో చిన్న, చిన్న రాజ్యాలన్నీ కలిసి నేపాల్ ఒక స్పష్టమైన దేశంగా ఏర్పడింది. ఈయన తరువాత నేపాల్ రాజకుటుంబంలో అనిశ్చితి, అంతర్గత కలహాలు ఏర్పడి.. 1846లో జంగ్ బహదూర్ రాణా (రాణాలు వంశ పారంపర్యంగా రాజుల కింద మంత్రులుగా ఉండేవారు) నాయకత్వంలో రాణా కుటుంబం-నేపాల్‌లో రాజ్యాధికారాన్ని చేజిక్కించుకుంది. పృధ్వీ నారాయణ్ షా మనవడు రాజు త్రిభువన్ విక్రమన్ షా నామమాత్రపు రాజుగానే మిగిలాడు. రాణాలు బ్రిటీషు వారికి అనుకూలంగా మసులుకోవడం వల్ల 1923లో అప్పటి యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్, నేపాల్‌ల మధ్య ఒప్పందం జరిగి.. నేపాల్‌ను స్వతంత్ర దేశంగా యూకే గుర్తించింది. రాణాల నియంతృత్వ పోకడలతో 1930లలో చిన్న, చిన్న రాజకీయ పార్టీలు, ప్రజాస్వామ్య అనుకూల దోరణులు మొదలయ్యాయి. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం రావడంతో నేపాల్‌లో ప్రజాస్వామ్యవాదులంతా కలిసి నేపాలీ కాంగ్రెస్ పార్టీగా అవతరించడం వంటి పరిణామాలు చోటుచేసుకున్నాయి. నామమాత్ర రాజుగా రాజభవనానికే పరిమితమైన త్రిభువన్.. 1950లో కుటుంబంతో సహా పారిపోయి భారతదేశ ఎంబసీలో తలదాకోవాల్సి వచ్చింది. త్రిభువన్ భారతదేశానికి వెళ్లిపోవడంతో ఆయన మనవడు జ్ఞానేంద్రను రాజుగా నియమించడానికి రాణాలు ప్రయత్నించారు. ప్రపంచ దేశాలు జ్ఞానేంద్రనురాజుగా గుర్తించక పోవడం.. ప్రజాస్వామ్య అనుకూల ఉద్యమాల ఒత్తిడి వల్ల జంగ్ బహదూర్ రాణా సంస్కరణలకు అంగీకరించక తప్పలేదు. 1951లో త్రిభువన్ భారత్ నుంచి తిరిగి వెళ్లి, నేపాల్ రాజ్యాధికారం చేజిక్కించుకున్నాడు. దాంతో రాణాల పాలన అంతమైంది. ఖాట్మండులోని త్రిభువన్ ఇంటర్‌నేషనల్ ఏయిర్‌పోర్టు ఈయన పేరు మీద స్థాపించిందే. త్రిభువన్ మరణించడంతో ఆయన కుమారుడు మహేంద్ర 1955 నుంచి 1972 వరకు రాజుగా ఉన్నారు. అయితే, ఈయన తండ్రిలా ప్రజాస్వామ్యానికి అనుకూలం కాదు. త్రిభువన్ ప్రారంభించిన ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియను కొనసాగించకుండా.. 1960లో ప్రతిపక్ష రాజకీయ పార్టీలన్నింటినీ నిషేధించాడు. మహేంద్రకు ఇద్దరు కుమారులు. వారి పేర్లు భీరేంద్ర, జ్ఞానేంద్ర. 1950- 51లో త్రిభువన్, మహేంద్ర, భీరేంద్రలు భారతదేశానికి పారిపోయినప్పుడు.. జ్ఞానేంద్ర రాజుగా వ్యవహరించారు. (మళ్లీ ఇదే జ్ఞానేంద్ర 2001లో రాజు అయ్యాడు). 1972లో మహేంద్ర

మరణంతో.. భీరేంద్ర 1972 నుంచి 2001 వరకు నేపాల్‌ను పాలించాడు. 1990లో ప్రజాస్వామ్య స్థాపన కోసం రాజకీయ పార్టీలు, ప్రదర్శనకారులు మహా ప్రదర్శన జరపడంతో.. బహుళ పార్టీ రాజకీయ వ్యవస్థను పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యాన్ని ఆమోదిస్తూ.. రాజకీయ పార్టీలపై ఉన్న నిషేధాన్ని ఎత్తివేశాడు. అయితే, ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం ఏర్పడ్డ తరువాత పార్టీల అంతఃకలహాలు, అభివృద్ధి ఆశించిన రీతిలో జరగకపోవడంతో ప్రజల్లో పెరిగిన అశాంతిని సొమ్ము చేసుకుంటూ.. 1996 నుంచి క్రమంగా వృద్ధిచెందిన మావోయిస్టులు.. తత్ఫలితంగా ఏర్పడ్డ అస్థిరత, ప్రజాస్వామ్యం నుంచి రాజు భీరేంద్ర ఆశించిన ఫలితాలను పొందలేకపోయాడు. అయితే, నేపాల్ రాజకీయ చరిత్రలో దేశ సమైక్యతకు చిహ్నంగా ఖ్యాతిపొందాడు.

తలొగ్గిన జ్ఞానేంద్ర:

దురదృష్టవశాత్తు 2001లో రాజు భీరేంద్ర, అతని కుటుంబమంతా హత్యకు గురికావడంతో ఆయన శకం ముగిసింది. అతని తమ్ముడు జ్ఞానేంద్ర రాజయ్యాడు. 2005లో ప్రజాస్వామ్యాన్ని అంతం చేసి.. అత్యవసర పరిస్థితిని విధించి, సర్వాధికారాలు చేజిక్కించుకున్నా... ప్రజలకు, రాజకీయ పక్షాలకు తలొగ్గి 2006లో ప్రజాస్వామ్యన్ని పునరుద్ధరించడం... 2008లో రాజు పదవికి శాశ్వతంగా దూరం కావడం.. నేపాల్ రిపబ్లిక్‌గా అవతరించడం.. గమనిస్తే... ప్రజాస్వామ్యాన్ని అంతమొందించాలనుకోవడం భస్మాసుర హస్తంలాంటిదని చారిత్రక సత్యం పునరావృతం కావడమే అనిపిస్తుంది!!